

Egense-Rantzausminde Lokalhistorie

Forårsvandring 20. maj 2019

Lodseriet

Det har ikke været helt let at få styr på historien om Tankefuld lodseri. Der er ikke skrevet meget ned. Svendborg Museum kunne ikke hjælpe med oplysninger, og der er ikke meget at finde på nettet. Der er godt nok nogle sider om lodserier, men det er mest om Dragør. Det var jo her i Øresund, der var stor trafik. Der er da også et lodsmuseum i Dragør. Men i de forskellige beskrivelser vi har kunnet finde, er Tankefuld ikke nævnt, eller i hvert fald med få linjer.

Så ud fra gennemgang af folketællinger og skødeprotokoller og samtaler med folk fra området, samt fra Bjarne Bekkers "Øhavets historier", er historien stykket sammen. Men, hvis der er nogen, der ved noget om lodseriet, hører vi gerne om det, så det kan blive føjet til historien.

Jeg har altid forestillet mig, at lodsstationen i Tankefuld var noget, der stammede fra meget gammel tid. Men det ser det ikke ud til.

Der har været lodser i Danmark i flere hundrede år. I gamle dage hed det ikke lods, men "kendtmand" – en mand, der kendte farvandet. I 1561 omtales lodser første gang i dansk lovgivning. Der var et stort ansvar forbundet med at være lods. Hvis han kom til at gøre skade på enten skib eller gods, var han pligtig at erstatte det ødelagte. Og, hvis han ikke kunne det, så havde skipperen på skibet råderet over lodsens liv. Dvs. han kunne risikere at blive henrettet. – Der er dog, så vidt vides, ikke nogen efterretninger om at nogen lods er blevet henrettet i Danmark pga. pligtforsømmelse.

Visse farvande blev betegnet som "lodsmandsfarvand". I disse farvande var der pligt til at tage lods om bord. – Det hed så, at skipperen skulle give lodsens kost om bord, og betale ham den løn, der var skik og brug på markedet.

Lodserne var altså ikke lønnet af staten, men fik honorar direkte afregnet med det skib, de var lods på.

Omkring 1831 blev der udstedt generelle regler for lodsers virksomhed, men indtil omkring 1870 var det lodsens egen opgave at sørge for at have en båd, som kunne benyttes i embedet. I 1866 blev det indført i finansloven, at der skulle afsættes penge til anskaffelse af lods fartøjer osv.

– Lodsens havde også brug for et areal på stranden eller i havnen. Det var lodsens opgave at sætte afmærkninger ud i farvandet, og at sørge for, at disse blev vedligeholdt, og hertil var der brug for redskabsskur mm.

I sejlskibenes tid var det små joller, der blev benyttet af lodserne i de indre farvande. Men efterhånden som udviklingen skred frem, og dampskibene gjorde indtog, stillede det større krav til lodsådene også.

Den første lods, vi har kunnet finde her i området, var i 1906, og han hed Markussen, og boede i Skovsbostrand. – I bogen om Troense kan vi se, at næsten alle lodserne i Troense hed Markussen, men om der er et sammenfald kan vi ikke påvise.

I 1911 boede lodsens stadig i Skovsbostrand, men nu var det Johan Carlsen. I 1911 var der en annonce i Svendborg Avis, hvor lods Carlsen averterede sit hus i Skovsbostrand til salg.

I 1916 er det så en anden Carlsen, der er blevet lods, nemlig Carl Carlsen. Han boede også i Skovsbostrand, og var flyttet til sognet året før, fra Bregninge sogn på Tåsinge.

I 1921 har folketællingen oplysning om navnet på den virksomhed man arbejder for. – Det er ikke helt de samme oplysninger, man kan læse i de enkelte folketællinger. – Men i 1921 står der ved lods Carl Carlsen, at han er ansat af STADEN. – Jeg funderede meget længe over, hvad det kunne være, før det gik op for mig, at det jo var skrevet på FYNSK. Han var ansat af Staten. Så i 1921 var det altså sådan, men hvornår det er begyndt med, at lodsens var lønnet af staten, har jeg ikke kunnet finde.

I 1917 er der tinglyst et skøde til lods Carl Carlsen, vedrørende matrikel 38b, Skovsbo by, Egense sogn. – Det er den grund, hvor restaurant Tankefuld blev bygget på. Og det hus blev opført omkring 1920.

– Indtil en gang mellem 1925 og 1930 boede lods Carl Carlsen og hans familie i Tankefuld, men herefter flyttede de op på den vej, der nu hedder Rantzausmindevej.

Vi har talt med Birgitte Carlsen, der i dag bor i det hus der er bygget, hvor restaurant Tankefuld før var. Hun fortalte, at det var hendes mands farfar, der havde bygget huset dengang. Kendte ikke det nøjagtige årstal, men omkring 1920 er ikke helt forkert, og det passer jo også med, at der er tinglyst et skøde på grunden i 1917.

Birgitte fortalte også, at Carl Carlsen drev lodsvirksomhed fra ejendommen, og at hans hustru åbnede restaurant eller traktørsted i ejendommen.

Men, det var altså stadig lodsens private hus, de boede i.

Vi har også talt med Anna, der er datter af den senere lods, Kierby Jensen. Hun fortalte, at hendes familie var flyttet hertil fra Helsingør i 1946. De boede først i det hvide hus, Tankefuldvej 2, der nu er revet ned. Før dem, havde der boet en anden lods i huset. Valde Jensen, der var flyttet ind til Svendborg.

I 1948 byggede Lodsdirektoratet huset på Tankefuldvej 4, hvor familien Kierby Jensen flyttede ind. Direktoratet havde også bygget broen, og på grunden i skovkanten ved siden af, var der bygget to skure. Disse var til opbevaring af lodsens grej. Udover at skulle lodse for skibene, var det lodens opgave at sørge for, at alle afmærkninger var i orden. – Jeg ved ikke om I husker det, men jeg husker i hvert fald når vi hørte Radioavis, at der også var farvandsudsiget, hvor der blev sagt, at alle afmærkninger i de indre danske farvande forventes at være på plads og i orden. Det var lodsernes fortjeneste.

Dengang hed det ikke en bøje eller kost, men det hed en Prik, og disse prikker stod lodsens og snedkererede her på stranden.

Når der kom et skib, der ønskede lods, hejstes der et signalflag. Det var før radiokommunikationen. Det holdt lodsens øje med, og når han så det, rykkede han ud i en fart. – Det var derfor strengt forbudt at komme til at lægge ting og sager på broen. Der skulle være klar bane, når han skulle afsted.

Eivind Henningsen, der startede produktion af glasfiberbåde omkring midt i 50'erne, havde fået tilladelse til at søsætte sine både ved lodsbroen. – Vi har i arkivet foto, hvor man kan se, at der er lagt skinner ud i vandet til en bedding, ved siden af broen. Bådene blev så kørt efter en traktor fra værftet og ned til Tankefuld. – Det var Hartvig Knudsen, fra Rantzausmindevej, der havde dette job.

Det er altså først omkring 30'erne eller 40'erne, vi kan tale om, at der har været en fast lodsstation her i Tankefuld.

Når lodsens sejlede ud til skibene, skulle der også være en bådsmand med. Lodsens skulle ombord i det skib, der skulle lods, så der skulle være en anden til at sejle lods båden. – I mange år var det Niels Peter Rasmussen, der havde denne tjans. – Niels Peter, eller Nejser, som han altid blev kaldt, var vokset op på Tankefuldvej 56, hvor hans forældre havde et lille husmandssted. De solgte kartofler, og dette fortsatte Nejser også med, bl.a. på Torvet i Svendborg, når han altså ikke sejlede rundt med lods båden. Og ikke at forglemme juletræerne som han også solgte. – Nu er det hans søn, Henrik, der har overtaget forretningen.

Nejser var kommet ind i det på den måde, at han havde været legekammerat med lodsens søn, og havde kommet der meget, og også været med ude at sejle som stor dreng. I 1994 kunne Nejser fejre 40 års jubilæum som bådsmand, og da han var født i 1937 kan vi regne ud, at han er startet som 17 årig.

Nejser døde i 2008. Hans kone, Hanne, har været så venlig at låne os fotos af lods bådene, og andet materiale, som vi nu har scannet til arkivet. – Hanne fortalte, at den første glasfiberbåd til lodseriet, blev bygget hos Henningsen i 1964. Den var grøn. – Senere kom der en orange farvet båd med større motorkraft, så lods båden hurtigt kunne komme ud til det skib, der skulle have hjælp. I nyere tid har lods bådene heddet Pilot. Ordet Pilot er afledt af et græsk ord, der betyder lods eller styrmand.

Lodseriet i Troense blev nedlagt sidst i 60'erne, og overgik til at blive passet af lodsens her i Tankefuld. Og selve Tankefuld lodseri ophørte i 1979 hvor der kom en ændring i lodsloven.

Lods Kierby Jensen døde i 1986. Han var ophørt som lods flere år forinden, og han og hustruen var flyttet ind på Christiansmindevej. Efter ham var det Torben Søndergaard, der overtog lodseriet, og da han rejste, blev huset solgt til private.

I 1944 hed lodsens Aksel Nielsen. Den 15. februar var der dramatik i øhavet. Et engelsk Lancaster fly var blevet beskudt af tyskerne, og de 8 engelske besætningsmedlemmer sprang ud i faldskærme. De landede på og ved Skarø omkring Østerhoved, og den ene, agterskytten, var kommet slemt til skade. Der blev sendt bud efter lods Aksel Jensen, og han kom med sin smukkejolle. Den kvæstede skytte blev hjulpet ned i jollen, og lodsens sejlede ham til Svendborg. Det var dog tyskerne, der modtog dem, og han blev ført til et militærhospital i Fredericia.

Desværre er der ikke meget skrevet ned om lodseriet. Der kunne sikkert fortælles mange historier, ikke kun om det job, de var sat til at varetage.